

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2025-44-5G,23D
Rīgā

25.07.2025.

Nr. 6-6/36

Par vecvecāku saskarsmes tiesībām ar ārpusģimenes aprūpē esošiem mazbērniem

Tiesībsarga birojā no abiem vecvecākiem ir saņemti vairāki iesniegumi par grūtībām uzturēt tiešas attiecības ar mazdēliem, kuriem nodibināta aizbildnība un iecelts aizbildnis. No to satura secināms, ka vecvecākiem un aizbildnim ir atšķirīgi uzskati par saskarsmes nodrošināšanu un sazināšanos ar mazbērniem. Lai gan vecvecāki vairākkārt ir vērsušies [A] novada bāriņtiesā (turpmāk – Bāriņtiesa), domstarpības savlaicīgi nav risinātas. Vecāmāte vērsās Bāriņtiesā arī ar lūgumu atļaut mazbērniem ciemoties viņas dzīvesvietā. Bāriņtiesa pagarināja administratīvā akta izdošanas termiņu uz laiku līdz četriem mēnešiem. Iesniedzēja izmantoja savas tiesības Bāriņtiesas lēmumu par procesuālo termiņu pārsūdzēt Administratīvajā rajona tiesā. Īstenojot tiesībsargam noteikto pienākumu informēt sabiedrību par bērna tiesībām¹, iesniedzējiem ir sniegtas atbildes, izskaidrojot bērna un vecvecāku tiesības, informējot par bērnu un vecvecāku tiesību aizsardzības mehānismu.

Sekojojot vecvecāku iesniegumu virzībai un izskatīšanai Bāriņtiesā, atbilstoši Tiesībsarga likumā noteiktajai tiesībsarga kompetencei pārliecināties, vai valstī ir izveidots tiesību aizsardzības mehānisms un vai tas darbojas efektīvi², Tiesībsarga birojā tika uzsākta pārbaudes lieta par vecvecāku un mazbērnu saskarsmes nodrošināšanu bērnu ārpusģimenes aprūpes laikā, lai pārliecinātos, vai nav konstatējami trūkumi tiesību normās vai to piemērošanā praksē.

Tiesībsarga funkcija ir veicināt privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību, sekmēt vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu un jebkāda veida diskriminācijas novēršanu un sekmēt, lai valsts vara tiktu īstenota tiesiski, lietderīgi un atbilstoši labas pārvaldības principam. Saskaņā ar Bērnu

¹ Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 1. punkts.

² Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punkts.

tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 2. un 3. punktā noteikto tiesībsargs izskata sūdzības par bērna tiesību pārkāpumiem, īpašu uzmanību pievēršot valsts vai pašvaldību iestāžu un to darbinieku izdarītajiem pārkāpumiem un iesniedz priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu.

Vispusīgai situācijas izpratnei tiesībsargs lūdza informāciju Bāriņtiesai (bāriņtiesa, kura bērniem nodibinājusi ārpusģimenes aprūpi – aizbildnību) un [B] novada bāriņtiesai (aizbildņa deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesa).

[1] Faktiskā situācija

Iesniedzēja lūdza iecelt viņu par mazbērnu aizbildni. Bāriņtiesa ar 2025. gada 20. februāra lēmumu Nr. 1.3/2025/20 nolēma, ka vecāmāte nav piemērota aizbildņa pienākumu pildīšanai. Bāriņtiesa secināja, ka viņai ir motivācija un vēlme kļūt par aizbildni mazbērniem, taču saskatīja riskus vecāsmātes iespējā kļūt par aizbildni, jo nav pietiekošas izpratnes par bērnu vecumposmu īpatnībām, varētu būt grūtības atbalstīt viņus mācību jomā saistībā ar viedierīču lietošanu, ierobežošanu, ja tas būtu nepieciešams, kā arī viņai ir nepietiekami kritisks skatījums uz sava dēla – bērnu tēva - ietekmi uz dēliem vai viņa rīcību attiecībā pret dēliem un dēlu māti. Bāriņtiesa nav guvusi pārliecību par vecāsmātes spēju izprast un pildīt tiesas nolēmumu saistībā ar pagaidu aizsardzību pret vardarbību no abiem vecākiem. Vecāsmātes mulsums Bāriņtiesas sēdē liecina par nespēju mobilizēties nepieciešamībai nākotnē apgūt aizbildņa apmācības programmu. Iesniedzēja ir izmantojusi savas tiesības pārsūdzēt Bāriņtiesas lēmumu Administratīvajā rajona tiesā. Tiesvedība minētajā lietā vēl turpinās.

Bāriņtiesa ar 2025. gada 20. februāra lēmumu Nr. 1.3/2025/21 iesniedzēju mazbērniem nodibināja aizbildnību un iecēla aizbildni (mātes brāli).

[1.1] 2025. gada 21. februāra iesniegumā iesniedzēja lūdza Bāriņtiesai mazdēlu aizbildņa kontaktinformāciju, lūdza informēt, kādēļ kopš 20. februāra nevar sazināties savus mazdēlus, un lūdza nodrošināt iespēju mazdēliem pavadīt katru nedēļas nogali (sestdiena – svētdiena) pie viņas. Bāriņtiesa atbildēja³ 28. februārī, sniedzot aizbildņa kontaktinformāciju, norādot, ka par saziņu ar mazdēliem jāvienojas ar aizbildni. Savukārt lūgums par mazdēlu ciemošanos nedēļas nogalēs tiks izskatīts atbilstoši Administratīvā procesa likuma 64. panta pirmajai daļai viena mēneša laikā. 18. martā Bāriņtiesa uz iesniedzējas 21. februāra iesniegumu atsūtīja vēstuli⁴ "Par

³ [A] novada bāriņtiesas 2025. gada 28. februāra vēstule Nr. 1.11/2025/552.

⁴ [A] novada bāriņtiesas 2025. gada 18. marta vēstule Nr. 1.11/2025/687.

administratīvā akta izdošanas termiņa pagarināšanu". Bāriņtiesa nolēma pagarināt administratīvā akta par bērnu ciemošanos pie vecmāmiņas nedēļas nogalēs izdošanas termiņu uz laiku ne ilgāku par 2025. gada 20. jūniju. Termiņa pagarinājumu Bāriņtiesa pamatoja ar Administratīvā procesa likuma 64. panta pirmo un otro daļu un nepieciešamību novērot bērnu emocionālo stāvokli, kā arī bērnu reakciju uz tagadējo saskarsmi.

[1.2] 2025. gada 2. marta iesniegumā iesniedzēja informēja Bāriņtiesu par mazdēlu aizbildņa rīcību, izvairoties no saziņas ar viņu, tādēļ nav iespējams vienoties par saskarsmi ar mazdēliem. Iesniedzēja norādīja, ka aizbildnis kontrolē mazbērnu saziņu pa telefonu ar viņu. Ar mazbērniem ļauts pa telefonu sazināties, tikai zvanot aizbildnim. Mazdēlu telefoni ir atslēgti. Telefonsarunu laikā mazdēli nerunā brīvi, pārsvarā atbild ar "jā" un "nē", fonā dzirdama aizbildņa klātbūtne. Telefonsarunas ar mazdēliem notiek tikai pēc iesniedzējas sūtītām īsziņām aizbildnim, kurš nosaka, kad atļaus sarunāties ar mazdēliem. Iesniedzēja lūdza Bāriņtiesu un [B] novada bāriņtiesu nekavējoties rīkoties mazbērnu tiesību un interešu aizsardzībā, t.sk., [B] novada bāriņtiesai noskaidrot mazbērnu viedokli par dzīves apstākļiem, savstarpējām attiecībām ar aizbildni un nedalītā saimniecībā dzīvojošām personām, par saskarsmi un iespējām kontaktēties ar vecākiem, citiem radniekiem un citām bērnam tuvām personām.

[1.3] 2025. gada 22. marta iesniegumā iesniedzēja lūdza Bāriņtiesai nodrošināt viņas un mazdēlu saskarsmi bez aizbildņa un trešās personas klātbūtnes, lūdza pieņemt lēmumu, uzliekot aizbildnim pienākumu paziņot viņai mazdēlu telefona numurus un nosakot saskarsmes kārtību ar mazbērniem, uzlikt par pienākumu aizbildnim bērnus nogādāt pie viņas un pēc ciemošanās bērnus paņemt. Iesniedzēja informēja, ka 15. martā notika viņas un mazdēlu saskarsme tirdzniecības centrā "Spice", Rīgā, bet viņai neatļāva pavadīt laiku trijatā, bet gan piespiedu kārtā saskarsme notika, piedaloties arī aizbildnim un trešajai personai - viņa sievai. Saskarsme nenotika brīvā un nepiespiestā gaisotnē, mazbērni atradās vardarbīgā kontrolē un komunikācijā ar viņu bija būtiski ierobežoti, abi mazdēli izskatījušies iebiedēti.

[1.4] 2025. gada 12. maija iesniegumā iesniedzēja lūdza Bāriņtiesai nodrošināt mazdēliem saskarsmes tiesību īstenošanu – uzturēšanos pie viņas bez aizbildņa un trešo personu klātbūtnes, ar nakšņošanu, bērnu vasaras brīvlaikā – no 2025. gada 5. jūnija līdz 2025. gada 5. jūlijam un no 2025. gada 1. augusta līdz 2025. gada 29. augustam iesniedzējas dzīvesvietā. Lūdza lēmumu pieņemt steidzami. Norāda, ka joprojām nav iespējams vienoties ar aizbildni par viņas mazdēlu saskarsmes nodrošināšanu bez aizbildņa un trešo personu klātbūtnes.

[1.5] 2025. gada 28. februāra iesniegumā vectēvs vērsies pie tiesībsarga par [...] sākumskolas direktores rīcību 27. februārī, kad viņš apmeklēja mazdēlu mācību iestādi – [...] sākumskolu, lai satiktu savus mazbērnus. Norāda, ka mazdēlus kopš 20. februāra nevar sazvanīt, jo mobilie tālruņi ir atslēgti. Aizbildnis iesniedzējam ir zināms, bet viņš telefona numuru ir nobloķējis, uz īsziņām nav sniedzis atbildes. Tādēļ 27. februārī devies uz skolu, lai satiktu savus mazbērnus. Sarunā skolas direktore paskaidrojusi, ka viņš ar saviem mazdēliem tikties nedrīkst, to var darīt tikai ar aizbildņa vai bāriņtiesas atļauju, un ka izsauks Valsts policiju, ja viņš nedosies projām.

[1.6] 2025. gada 2. marta iesniegumā vectēvs informē Bāriņtiesu un tiesībsargu par mazdēlu aizbildņa rīcību, neatbildot pa telefonu un uz īsziņām. Iesniegumā norāda, ka Bāriņtiesa nav atbildējusi uz viņa 21. februāra iesniegumu, kurā lūdza informāciju par mazdēlu aizbildni un lūdza nodrošināt saskarsmi mazdēliem. Atkārtoti lūdza Bāriņtiesu nodrošināt mazdēlu saskarsmi ar viņu. Bāriņtiesa uz iesniedzēja lūgumiem atbildējusi⁵ 18. martā, informējot par mazbērnu aizbildni un viņa kontaktinformāciju saziņai par tikšanos ar mazbērniem. Bāriņtiesa norādījusi, ka sarunā ar aizbildni ir pārrunāts par iespēju tikties ar mazbērniem, aizbildnim un vectēvam savstarpēji vienojoties par satikšanās vietu un laiku.

[1.7.] 2025. gada 31. marta iesniegumā un 23. aprīļa iesniegumā vectēvs informē Bāriņtiesu un tiesībsargu par mazdēlu aizbildņa rīcību, neatbildot pa telefonu un uz īsziņām, liedzot saziņu ar mazbērniem, turot mazbērnus vardarbīgā kontrolē. 28. aprīļa vēstulē Bāriņtiesa aicinājusi vecvecākus izmantot aizbildņa lūgumus satikt mazbērnus. Bāriņtiesa ir noskaidrojusi, ka vectēvam ir zināmi bērnu telefonu numuri un viņš ir sazinājies ar mazdēliem.

[2] Tiesiskais regulējums

Latvijas Republikas Satversmes 110. pantā noteikts, ka valsts īpaši palīdz bērniem invalīdiem, bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības vai cietuši no varmācības.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 9. panta pirmā daļa nosaka, ka bērnam ir tiesības uz privāto dzīvi, dzīvojamās telpas un korespondences noslēpumu, personas neaizskaramību un brīvību.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 4. panta 3. punktā noteikts, ka bērna tiesības tiek aizsargātas, lai sasniegtu vienu no bērna tiesību aizsardzības mērķiem - bērna orientāciju uz ģimeni kā sabiedrības organizācijas pamatvērtību un vienu no sabiedrības un indivīda galvenajām vērtībām.

⁵ [A] novada bāriņtiesas 2025. gada 18. marta vēstule Nr. 1.11/2025/677.

Civillikuma 181. panta trešā daļa noteic, ka bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar vecvecākiem, ja tas atbilst bērna interesēm (saskarsmes tiesība).

Civillikuma 182. panta pirmā daļa paredz, ka strīda gadījumā kārtību, kādā var izmantot saskarsmes tiesību, nosaka tiesa, izprasot bāriņtiesas atzinumu.

Civilprocesa likuma 244.¹⁰ panta pirmā daļa noteic, ka pēc puses lūguma tiesa vai tiesnesis pieņem lēmumu, ar kuru uz laiku līdz sprieduma taisīšanai nosaka bērna saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību. Lūgumu izskata tiesas sēdē. Tiesa vai tiesnesis izskata puses lūgumu un pieņem lēmumu mēneša laikā no lūguma saņemšanas dienas. Lēmums izpildāms nekavējoties.⁶

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 33. panta pirmajā daļā paredz, ka bērnam, kas nodots aizbildnībā, ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar vecvecākiem, izņemot gadījumus, kad tas: 1) kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai; 2) rada draudus aizbildnim. Panta otrajā daļā noteikts, ka bāriņtiesa, kura pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, var pieņemt lēmumu par personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanas tiesību ierobežošanu.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 33. panta ceturtā daļa noteic, ka aizbildnis var atļaut bērnam uzturēties pie vecvecākiem, ja bāriņtiesa pieņēmusi par to lēmumu.

Bāriņtiesu likuma 39. panta otrā daļa nosaka pienākumu bāriņtiesai sekot, lai aizbildnis, veicinātu bērna un vecāka saskarsmi. Bērnu tiesību aizsardzības likuma 44. panta otrā daļa nosaka, ka aizbildnis veicina ģimenes saišu atjaunošanos. Ja konstatēta bērna interesēm neizdevīga aizbildņa darbība, bāriņtiesa dod aizbildnim attiecīgus norādījumus.⁷

Civillikuma 331. pantā ir noteikts, ka bāriņtiesa pastāvīgi uzrauga aizbildņu rīcību, dara visu, ko prasa nepilngadīgā intereses, un atbalsta tos. Savukārt 332. pantā noteikts, ka, atklājot nekārtības, bāriņtiesa nekavējoties tās novērš, un, ja tā pēc radnieku paziņojuma vai arī pēc pašas ieskata atzīst aizbildni par nepiemērotu, tā šo aizbildni atceļ un viņa vietā ieceļ citu.

Bāriņtiesu likuma 53. panta sestā daļa paredz, ja aizbildnis dzīvo citas pašvaldības administratīvajā teritorijā, bāriņtiesa, kura nodibinājusi aizbildnību, nosūta aizbildņa dzīvesvietas bāriņtiesai aizbildnības lietas materiālu kopijas aizbildnības pārraudzībai. Tādēļ konkrētajā situācijā ir iesaistītas divas bāriņtiesas – aizbildņa dzīvesvietas bāriņtiesa – [B] novada bāriņtiesa un [A] novada bāriņtiesa, kura bērniem nodibinājusi ārpusģimenes aprūpi – aizbildnību.

⁶ Civilprocesa likuma 244.¹⁰ panta pirmās daļas 1. un 7. punkts.

⁷ Bāriņtiesu likuma 32. panta pirmās daļas pirmais punkts.

[3] Pārbaudes lietā noskaidrotā informācija

[3.1] Bāriņtiesas skaidrojums par saskarsmes nodrošināšanu

Bāriņtiesa paskaidroja⁸, ka pēc aizbildnības nodibināšanas aizbildnis ir iepazīstināts ar aizbildņa pienākumiem, tiesībām un atbildību. Aizbildnis apstiprinājis, ka ir gatavs nodrošināt bērnu saskarsmi ar vecmāti, kopīgi ar viņu vienojoties par saskarsmes laiku un vietu. Izskatot vecāsmātes 2025. gada 21. februāra iesniegumu ar lūgumu nodrošināt iespēju mazdēliem pavadīt katru nedēļas nogali pie viņas, 5. martā Bāriņtiesa lūgusi [B] novada bāriņtiesai noskaidrot bērnu un aizbildņa viedokli. [B] novada bāriņtiesa sarunā ar aizbildni noskaidroja, ka bērnu vectēva saziņa pa telefonu ar mazbērniem ir nobloķēta viņa agresīvās komunikācijas dēļ. Bērni nav prasījuši sazvanīties vai satikties ar vectēvu. Pēc vectēva ierašanās skolā bērni noslēgušies. Saziņa ar vecmāti telefoniski notiek. Sarunā aizbildnis norādījis, ka vecvecāku saskarsme ar mazbērniem varētu notikt neitrālā vidē. Aizbildnim nav iebildumu, ka bērni varētu braukt ciemos pie vecvecākiem, galvenais ir savstarpēja komunikācija. Sākotnēji ir adaptācijas periods, tādēļ tikšanās varētu notikt trešās personas klātbūtnē. 13. martā Bāriņtiesā saņemta informācija pa telefonu no aizbildņa juridiskā pārstāvja, ka ir izteikts priekšlikums visiem - aizbildnim, bērniem un vecvecākiem, sākotnēji tikties neitrālā vidē. 17. marta telefonsarunā aizbildnis informējis, ka 15. martā ir nodrošinājis tikšanos vecmātei ar mazdēliem Rīgā restorānā tirdzniecības centrā "Spice". Tikšanās reizē piedalījās bērni, aizbildnis ar dzīvesbiedri un bērnu vecmāte. Tikšanās ilga apmēram 1,5 stundu. Ņemot vērā Bāriņtiesā apkopoto informāciju un to, kā noritēja iepriekšminētā tikšanās, Bāriņtiesa uzskatīja par nepieciešamu pagarināt lēmuma pieņemšanas termiņu par iesniedzējas 21. februāra iesniegumā izteikto lūgumu atļaut uzturēties pie vecāsmātes nedēļas nogalēs, jo nepieciešams novērot bērnu emocionālo stāvokli, kā arī bērnu reakciju uz saskarsmi.

Bāriņtiesa uzskata, ka iesniedzēja nespēj atturēties no negatīviem komentāriem bērnu klātbūtnē, kas liecina, ka viņa pati neilgajā tikšanās reizē cenšas bērnus psiholoģiski ietekmēt un turpina iesaistīt vecāku lojalitātes konfliktā. Savukārt aizbildņa rīcība liecina par to, ka viņš cenšas bērnus pasargāt no jebkādas iespējas bērnus pakļaut psiholoģiskai ietekmei.

Bāriņtiesa norāda, ka aizbildnis ir persona, kas iecelta, lai nodrošinātu bērnu tiesību un interešu aizsardzību. Aizbildnis aizvieto bērniem vecākus, kā arī pārstāv bērnus personiskajās un mantiskajās attiecībās. Bāriņtiesas ieskatā aizbildņa un viņa sievas piedalīšanās pirmajā tikšanās

⁸ [A] novada bāriņtiesas 2025. gada 28. aprīļa vēstule Nr. 1.10/2025/891.

reizē nav vērtējama negatīvi. Bērnu interesēs ir gan uzturēt saskarsmi ar savu ģimeni, gan vienlaikus tikt pasargātiem no tādas rīcības, kas kaitē bērnu interesēm, tostarp psiholoģiskas ietekmēšanas, arī ja to veic ģimenes locekļi. Abi šie bērnu tiesību aizsardzības apsvērumi ir vienlīdz svarīgi. Tāpēc tie ir jālīdzsvaro, ievērojot katra konkrētā gadījuma faktiskos apstākļus, lai atrastu bērnu vislabākajām interesēm atbilstošu situācijas risinājumu. Turklāt primāra ir nevis vecvecāka vēlme satikt bērnu, bet gan bērna tiesību un interešu objektīva ievērošana.

26. marta atbildē vecaimātei uz iesniegumiem Bāriņtiesa norādīja, ka sarunā ar aizbildni Bāriņtiesa ir pārrunājusi iespēju viņai tikties ar mazbērniem, aizbildnim ar vedomāti savstarpēji vienojoties par satikšanās vietu un laiku. 3. aprīļa telefonsarunā ar aizbildni noskaidrots, ka bērnu rīcībā nodoti jauni telefoni, ka vecāmāte ar mazdēliem sazinās katru otro vakaru. Vectēvs mazdēliem nav zvanījis. Aizbildnis informē, ka bērni paši nav izteikuši vēlmi ciemoties pie vecāsmātes. Pa Lieldienām ir plānots nosvinēt vienam no bērniem dzimšanas dienu, noorganizējot brīvdabas pasākumu, uz kuru uzaicinās radniekus, tai skaitā vecvecākus.

10. aprīlī Bāriņtiesa vēstulē aizbildnim, pamatojoties uz vectēva 22. marta iesniegumu, lūdza viņu, sazinoties ar vectēvu, savstarpēji vienojoties par saskarsmes iespējām, ņemot vērā to, vai un cik bieži bērni vēlas satikt vectēvu, kā arī informēt viņu par mazbērnu jaunajiem telefonu numuriem.

Lai nepieļautu aizbildņa un vecvecāku domstarpības attiecību ar mazbērniem uzturēšanā, pamatojoties uz iepriekš minēto, Bāriņtiesa ir sniegusi vecvecākiem aizbildņa kontaktinformāciju, aicinājusi abas puses savstarpēji vienojoties par tikšanās laiku un vietu, ko arī aizbildnis īsteno, piedāvājot vecvecākiem iespējas satikties ar mazbērniem.

Bāriņtiesa ir informējusi vecvecākus, ka viņiem ir tiesības griezties tiesā ar prasību par saskarsmes tiesību izmantošanu, kā to nosaka Civillikuma 182. panta pirmā daļa.

28. aprīlī telefonsarunā ar aizbildni Bāriņtiesa noskaidroja, ka vecvecāki uz viena no mazbērniem dzimšanas dienas svinībām 21. aprīlī neieradās, bet 25. aprīlī bērnu tēvs un vectēvs ieradusies [..] sākumskolā. Vectēva rīcība bijusi tikpat agresīva kā iepriekšējās reizes. Sarunā pie skolas viņam skaidrojumus deva arī aizbildņa sieva, vēlreiz vectēvam skaidrojot, ka skola nav saskarsmes vieta. Jautāts, kāpēc vectēvs nav ieradies bērniem pasniegt dāvanas viena no mazbērniem dzimšanas dienas svinībās, vectēvs paziņoja, ka neko par to nav zinājis, jo ar vedomāti kopā nedzīvo. Uz aizbildņa sievas piebildi par svētdien notikušo telefonsarunu/saskarsmi starp vienu no mazdēliem un vectēvu, viņš melojis, ka telefonsaruna nav bijusi. Vectēvu no skolas teritorijas izdevies izraidīt

tikai ar [B] novada pašvaldības policijas palīdzību. Aizbildnis informējis Bāriņtiesu, ka plāno maijā apmeklēt [...], pie viena varētu noorganizēt mazbērnu tikšanos ar vecvecākiem.

28. aprīļa vēstulē Bāriņtiesa informējusi vecvecākus, ka nav pamata atcelt aizbildni no pienākumu pildīšanas, un aicinājusi izmantot aizbildņa lūgumus satikt mazbērnus. Bāriņtiesa izdarījusi secinājumus, ka vecvecāki iesniedz kopīgus iesniegumus, tādēļ ir saprotams, ka nav problēmu savstarpēji apmainīties ar kādam no viņiem pieejamu informāciju- bērnu kontaktinformāciju, uzaicinājumus uz tikšanos ar bērniem u.c. Sarunā ar aizbildni Bāriņtiesa ir noskaidrojusi, ka vecāmāte ar mazbērniem sazinās regulāri, arī vectēvam ir zināmi bērnu telefonu numuri, ir sazinājies ar mazdēliem.

28. aprīlī Bāriņtiesā saņemta aizbildņa pilnvarotā pārstāvja sagatavota informācija par bērnu saskarsmi ar vecvecākiem, kurā minēts, ka vectēvs kopš aizbildnības nodibināšanas ir bijis agresīvi noskaņots pret aizbildni un viņa komunikācija allaž ir bijusi vērsta nevis uz sadarbību, bet uz konfliktsituācijas radīšanu. Aizbildnis norāda, ka vecvecākiem ne reizi nav liegta saskarsme ar mazbērniem. Fiziskas saskarsmes neesība ir izskaidrojama nevis ar aizbildņa faktisko rīcību, bet vecvecāku faktisko bezdarbību.

[3.2] [B] novada bāriņtiesas skaidrojums

[B] novada bāriņtiesa informēja⁹, ka 2025. gada 18. martā no Bāriņtiesas saņemtas pārraudzībai lietas materiālu par bērnu aizbildnību kopijas. Pēc Bāriņtiesas iniciatīvas 17. martā notika starpinstitūciju sanāksme ZOOM platformā par saņemto vecāsmātes iesniegumu par bērnu iespējamo uzturēšanos viņas ģimenē brīvdienās, par tēva iesniegumiem Bāriņtiesā. Starpinstitūciju sanāksmē piedalījās [B] novada bāriņtiesas locekle, Bāriņtiesas priekšsēdētāja un Bāriņtiesas locekles, Rīgas valstspilsētas pašvaldības bāriņtiesas locekles un Bērnu aizsardzības centra pārstāves. Minētās starpinstitūciju sanāksmes protokols Bāriņtiesā līdz atbildes sniegšanai tiesībsargam nebija saņemts.

28. februāra telefonsarunā aizbildnis informēja [B] novada bāriņtiesu, ka notiek bērnu adaptācijas periods, bērni ir iekārtoti jaunā skolā, ir piemeklēti pulciņi, ģimenes dienas režīms tiek pakārtots jaunajiem apstākļiem. Aizbildnis pēc Bāriņtiesas ieteikuma ir pārbaudījis bērnu telefonus, lai saprastu, vai tajos ir ielikta aplikācija vai vecāku kontroles, kas bērniem vairs nav aktuālas. Bērnu telefonos atrastas bērnu vecumposmam neatbilstošas spēles un videomateriāli, kurus aizbildnis ir

⁹ [B] novada bāriņtiesas 2025. gada 25. marta vēstule Nr.102-1.11/620.

aizvedis uz Valsts policiju pārbaudei, vai šos materiālus nav kāds sūtījis bērniem, un lai saprastu, ko darīt tālāk. Valsts policija konstatēja, ka šos materiālus ir ieguvuši paši bērni, lejupielādējot. Drošības dēļ aizbildnis nolēma iegādāties bērniem jaunus telefonus un plānoja tajos instalēt konkrētas programmas, lai sekotu līdzi bērnu laikam telefonā un nepieļautu, ka bērni tiek pie šādiem videomateriāliem un spēlēm. Aizbildnis uztur kontaktu ar vecmāti, savukārt komunikāciju ar vectēvu neuztur uzbrūkošās komunikācijas dēļ.

[B] novada bāriņtiesas ieskatā aizbildnim kā bērnu likumiskam pārstāvim un faktiskam aprūpētājam ir tiesības izvērtēt, kāda veida saskarsme ar vecvecākiem bērniem būtu atbilstošāka. Bāriņtiesa vairākkārt ir veikusi pārrunas ar aizbildni par bērnu tiesībām uzturēt personīgas attiecības un tiešus kontaktus ar vectēvu. Vienlaikus [B] novada bāriņtiesa norādījusi, ka aizbildnis komunicē arī ar Bāriņtiesas darbiniekiem par izveidojušos situāciju.

[B] novada bāriņtiesa 4. martā ir veikusi sarunu ar bērniem. Vairākkārt veikusi sarunas ar aizbildni, kurš ir apstiprinājis, ka izprot savus aizbildņa pienākumus un rīkojas bērnu interesēs. [B] novada bāriņtiesa norādījusi, ka saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta pirmo daļu un 71. panta pirmo daļu viena no bērniem 4. martā sniegtā informācija ir konfidenciāla un nav izpaužama, savukārt otra bērna sniegtā informācija ir izpaužama tikai tēvam. [B] novada bāriņtiesa bērnu un aizbildņa sniegto viedokli par saskarsmi ar vecvecākiem 13. martā ir nosūtījusi Bāriņtiesai izvērtēšanai un lēmuma pieņemšanai. Savukārt, saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 33. panta sesto daļu, 54. panta sestās daļas 1. un 2. punktu jautājumu izlemšana par bērnu personisko attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanu ar vecākiem un vecvecākiem, kā arī citiem ar aizbildnību saistītiem jautājumiem, ietilpst Bāriņtiesas kompetencē.

[4] Administratīvās rajona tiesas lēmums

Iesniedzēja izmantoja savas tiesības pārsūdzēt Administratīvajā rajona tiesā Bāriņtiesas 2025. gada 18. marta lēmumu Nr. 1.11/2025/687, ar kuru pagarināts administratīvā akta izdošanas termiņš uz laiku ne ilgāku par 2025. gada 20. jūniju.

Administratīvā rajona tiesa [...] tiesu namā (turpmāk – Tiesa) ar 2025. gada 23. aprīļa lēmumu nolēma noraidīt sūdzību par Bāriņtiesas 18. marta procesuālo lēmumu Nr. 1.11/2025/687. Tiesa atzina, ka esošajā situācijā Bāriņtiesas tūlītējs lēmums par piekrišanu (pilnīgu vai daļēju) vai atteikumu bērniem pavadīt katru nedēļas nogali pie iesniedzējas varētu būtu pārsteidzīgs un varētu nelabvēlīgi ietekmēt bērnus. Tiesa atzina, ka ir objektīvi pamatots Bāriņtiesas arguments par nepieciešamību novērot bērnu emocionālo stāvokli un bērnu reakciju uz tagadējo saskarsmi ar

iesniedzēju, tamdēļ Bāriņtiesai ir bijis vajadzīgs laiks, lai pieņemtu objektīvu lēmumu bērnu labākajās interesēs. Ņemot vērā iesniedzējas izteikumus, Tiesa secina, ka arī iesniedzējai pašai ir nepieciešams laiks, lai pieņemtu esošo kārtību, proti, bērnu atrašanos pie aizbildņa, un nenodarītu kaitējumu nedz bērnu interesēm, nedz arī savām interesēm, proti, iespējai satikties ar bērniem, jo, uzturoties regulāri pie iesniedzējas, iesniedzēja var negatīvi izteikties par aizbildni un Bāriņtiesu, kā arī par bērnu māti, kas šobrīd nav pieļaujams. Tiesas ieskatā Bāriņtiesai pamatoti nav pārliecības, ka iesniedzēja saskarsmes reizēs neturpinās iesaistīt bērnus ieilgušajā lojalitātes konfliktā, kas pastāv bērnu vecāku starpā. Novērojams, ka iesniedzēja nespēj atturēties no negatīviem komentāriem bērnu klātbūtnē, kas psiholoģiski negatīvi var ietekmēt bērnus. Tiesa atzīst, ka „pārejas laiks” un pakāpeniska saskarsmes palielināšana, sadarbojoties ar bērnu aizbildni, ir atbalstāms risinājums. Lēmumā norādīts, ka iesniedzēja tikšanās laikā 15. martā ir izteikusies „ko tā sasodītā bāriņtiesa izdarījusi”, tikusi negatīvi pieminēta bērnu māte, teikusi, ka pārējiem viss vienalga, kas notiek ar bērniem, tikai viņiem vienīgajiem sāp. Runājusi bērnu klātbūtnē, ka tas viss (ka bērni ir nonākuši pie aizbildņa) ir pretlikumīgi. Pozitīvi vērtējams tas, ka iesniedzēja pēc izteiktā aizrādījuma bērnu klātbūtnē šādi nerunāt bija nomierinājusies. Pozitīvi ir arī vērtējams, ka, neskatoties uz iesniedzējas attieksmi, aizbildnis plāno nākamās saskarsmes tikšanos klātienē. Aizbildnis informēja, ka reizi nedēļā sniegs rakstisku informāciju par bērniem viņu vecākiem, vecvecākiem.

Tiesa norādījusi, ka jau šobrīd bērnu saskarsme ar iesniedzēju kaut arī ne katru nedēļas nogali, tomēr ir nodrošināta pēc vienošanās ar aizbildni. Pēc aizbildņa Bāriņtiesai 3. aprīlī sniegtās informācijas bērni paši neesot izteikuši vēlmi ciemoties pie iesniedzējas, pa Lieldienām ir plānots nosvinēt viena no bērniem dzimšanas dienu, noorganizējot brīvdabas pasākumu, uz kuru uzaicināt radniekus, tai skaitā vecvecākus. Kā arī iesniedzējai kopš marta beigām ir nodrošināta iespēja regulāri – katru otro vakaru no plkst. 19.30 līdz 20.00 – zvanīt bērniem uz viņu telefonu numuriem, sarunas notiek bez aizbildņa klātbūtnes.

Tiesa lēmumā atsaukusies uz bērnu sevišķās aizbildnes sniegtu paskaidrojumu citā administratīvajā lietā Nr. [..], kurā pēc bērnu viedokļa noskaidrošanas norādīts, ka bērni esot stāstījuši, ka ar iesniedzēju viņiem ir tuvas attiecības, bet, ņemot vērā, ka baidās un nevēlas atkal nonākt bērnunamā, labprāt atrodas aizbildņa ģimenē un jūtas drošībā, bet ar vecvecākiem satiekas un kontaktējas, kad paši vēlas. Ar iesniedzēju bijusi tikšanās. Vienlaikus Tiesa norādījusi, ka neizslēdz Bāriņtiesas argumentu, ka bērnu tēvs, ņemot vērā viņa rakstura iezīmes un iesniedzējas nostāju, varētu ietekmēt iesniedzēju sev labvēlīgā virzienā un bērni turpinātu tikt iesaistīti vecāku lojalitātes konfliktā.

Tiesa atzinusi, ka jautājumi, kas skar bērnu intereses un tiesības, prasa īpašu rūpību un iedziļināšanos, kā arī vispusīgas informācijas iegūšanu. Konkrētajā gadījumā ir konstatējami objektīvi apstākļi, kuru dēļ Bāriņtiesa nav varējusi savlaicīgi izskatīt lietu pēc būtības, tādēļ nav pamata uzskatīt, ka kavēšanās ar Bāriņtiesas lēmuma pieņemšanu būtu prettiesiska. No lietas apstākļiem neizriet, ka ar lēmumu pagarināt termiņu būtu būtiski skartas bērnu tiesības, jo saskarsme ar vecvecākiem tiek nodrošināta. Tādējādi pārsūdzētais lēmums un termiņa pagarināšana atbilst bērnu interesēm. Tiesa atzīst, ka primāra ir nevis vecvecāka vēlme satikt bērnu, bet gan bērna tiesību un interešu objektīva ievērošana. Tiesa atzīst, ka iesniedzējai ir iespēja tikties ar bērniem, vienojoties ar aizbildni, un katru otro dienu sazināties telefoniski. Vienlaikus Tiesa aicinājusi Bāriņtiesu atkarībā no lietas apstākļiem, ja tas ir objektīvi iespējams, izlemt jautājumu pēc iespējas ātrāk, nepiemērojot maksimālo lietas izskatīšanas termiņu.

[5] Bāriņtiesas lēmumi par saskarsmi ar vecvecākiem

[5.1] Bāriņtiesa 2025. gada 13. jūnijā pieņēmusi lēmumu Nr. 1.3/2025/58 par mazbērnu uzturēšanos pie vecāsmātes. Lēmums pieņemts uz viņas 21. februāra iesniegumā izteikto lūgumu nodrošināt iespēju mazdēliem pavadīt katru nedēļas nogali (sestdiena-svētdiena) pie vecāsmātes un 13. maija iesniegumu ar lūgumu Bāriņtiesai pieņemt lēmumu, ar kuru aizbildnim uzlikt par pienākumu: 1) nodrošināt mazdēliem saskarsmes tiesību īstenošanu – uzturēšanos pie vecāsmātes bez aizbildņa un trešo personu klātbūtnes, ar nakšņošanu, bērnu vasaras brīvlaikā – sākot ar 5. jūniju līdz 5. jūlijam, un sākot ar 1. augustu līdz 29. augustam, viņas dzīvesvietā; 2) saskarsmes tiesību īstenošanai ar vecmāti konkrētā laikā nogādāt mazdēlus līdz saskarsmes tiesību īstenošanas uzsākšanas vietai un atpakaļ pie aizbildņa; 3) gadījumā, ja kāda no saskarsmes tiesību īstenošanas uzsākšanas dienām nav iespējama mazdēlu slimošanas dēļ vai cita objektīva iemesla dēļ – katra kavētā saskarsmes diena secīgi tiek kompensēta nākamajā dienā.

Bāriņtiesa nolēma: 1) ierobežot iesniedzējas tiesības personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanā ar mazbērniem; 2) noteikt, ka mazbērnu interesēs ir saskarsmes tiesības ar vecmāti īstenot aizbildņa vai viņa izvēlētas personas klātbūtnē vietā pēc aizbildņa ieskatiem 30. jūnijā, 21. jūlijā, 18. augustā un turpmāk, iesniedzējai abpusēji vienojoties ar aizbildni.

Bāriņtiesa lēmumā norādīja, ka, ņemot vērā bērnu piedzīvoto emocionālo vardarbību ģimenē, aizbildņa un vecāsmātes viedokli, Bāriņtiesa uzskata, ka bērnu viesošanās pie vecāsmātes ir ierobežojama līdz nenoteiktam laikam, kamēr aizbildnis secinās, ka saskarsmes laikā vecāmāte neietekmē mazbērnus un nenoskaņo viņus pret aizbildni, viņa ģimeni, bērnu māti un citiem radniekiem, kā arī bērnos nekultivē negatīvu attieksmi pret sabiedrībā pieņemtām normām.

Bāriņtiesa norādīja, ka aizbildņa pienākums būs sniegt pārskatus par īstenoto saskarsmi. Tikai kvalitatīva atgriezeniskā saikne jeb objektīvi novērojumi par saskarsmi, nevis kvantitatīvs tās uzskaitījums, atbildīgajām iestādēm sniedz patieso ainu par to, vai tās veicināšana patiesi ir bērnu interesēs. Šādi novērojumi un secinājumi var būt pamats, lai pieņemtu izsvērtus un pamatotus lēmumus būtiskos bērnu interešu jautājumos.

[5.2] Bāriņtiesa 2025. gada 13. jūnijā pieņēma lēmumu Nr. 1.3/2025/59 par mazbērnu saskarsmi ar vectēvu. Lēmums pieņemts uz iesniedzēja 21. februāra iesniegumā izteikto lūgumu nodrošināt iespēju apciemot mazdēlus vismaz vienu reizi nedēļā. 3. martā vectēvs atkārtoti vērsies ar iesniegumu Bāriņtiesā, informējot, ka kopš 20. februāra ar mazdēliem nav bijusi ne attālināta, ne klātienes saskarsme. Aizbildnis no saziņas ar viņu izvairās, tāpēc atkārtoti lūdza Bāriņtiesu nodrošināt saskarsmi ar mazdēliem. 24. martā iesniedzējs vēlreiz vērsies ar iesniegumu Bāriņtiesā, informējot, ka aizbildnis ir nobloķējis viņa telefona numuru un kopš aizbildņa iecelšanas brīža nav nodrošinājis ne attālinātu, ne klātienes saskarsmi mazdēliem, lai gan to lūdzis, nosūtot īsziņas. Ņemot vērā, ka nav iespējams vienoties (un sazināties) ar aizbildni par saskarsmes nodrošināšanu, vectēvs lūdza Bāriņtiesu pieņemt lēmumu, ar kuru aizbildnim uzliktu par pienākumu: 1) nodrošināt klātienes tikšanos ar viņa mazdēliem bez aizbildņa un trešo personu klātbūtnes, katru gada nepāra nedēļas ceturtdienu, Rīgā, no plkst. 17.00 līdz plkst. 19.00; 2) saskarsmes īstenošanai nogādāt bērnus līdz saskarsmes īstenošanas uzsākšanas vietai, t/c Mols, Krasta ielā 46, Rīgā, un plkst. 19.00 paņemt bērnus no saskarsmes vietas; 3) gadījumā, ja kāda no saskarsmes reizēm nav iespējama mazdēlu slimošanas dēļ vai cita objektīva iemesla dēļ – kavētā saskarsmes diena tiek kompensēta nākamās nedēļas ceturtdienā. 23. aprīlī Bāriņtiesā saņemts iesniedzēja iesniegums ar lūgumu nekavējoši pieņemt lēmumu saistībā ar viņa 22. marta iesniegumu.

Bāriņtiesa nolēma: 1) ierobežot iesniedzēja tiesības personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanā ar mazbērniem; 2) noteikt, ka mazbērnu interesēs ir saskarsmes tiesības ar vectēvu īstenot aizbildņa vai viņa izvēlētas personas klātbūtnē vietā pēc aizbildņa ieskatiem 30. jūnijā, 21. jūlijā, 18. augustā un turpmāk, vectēvam abpusēji vienojoties ar aizbildni.

Bāriņtiesa lēmumā norādīja, ka, ņemot vērā bērnu piedzīvoto emocionālo vardarbību ģimenē, aizbildņa un vectēva viedokli, Bāriņtiesa uzskata, ka bērnu tikšanās ar vectēvu ir ierobežojama līdz nenoteiktam laikam, kamēr aizbildnis secinās, ka saskarsmes laikā vectēvs neietekmē mazbērnus un nenoskaņo viņus pret aizbildni, viņa ģimeni, bērnu māti un citiem radniekiem, kā arī bērnus nekultivē negatīvu attieksmi pret sabiedrībā pieņemtām normām. Saskarsmes tiesības nosakāmas tādā pašā apjomā kā vecaimātei. Bērniem ir savs nodarbību grafiks un savas intereses, kas ir

atbilstošas viņu pilnvērtīgai fiziskai un intelektuālai attīstībai. Šis fakts ir būtiski ņemams vērā saskarsmes tiesību noteikšanā ar vecvecākiem. Aizbildņa pienākums būs sniegt pārskatus par īstenoto saskarsmi.

[6] Secinājumi

Vecvecāka un mazbērna saskarsmi, it īpaši, ja vecvecāks ar mazbērnu ir ilgstoši dzīvojuši kopā, aizsargā tiesības uz ģimenes dzīvi. Vecvecākam liedzot saskarsmi ar mazbērnu laikā, kad viņš atrodas ārpusģimenes aprūpē, tiek aizskartas starp bērnu un vecvecāku izveidojušās ģimeniskās attiecības. Bērna saskarsme ar personām, kas nav bērna vecāki, bet ar kurām bērnam izveidojušās ciešas ģimeniskās attiecības, līdzīgi kā saskarsmē ar vecākiem, ir iespējama tad, ja tā nav pretēja bērna vislabākajām interesēm.¹⁰ Saskarsmes tiesību ierobežošana jāvērtē atbilstoši samērīguma principam, apsverot kā ir iespējams konkrēto gadījumu atrisināt bērnam vissaudzējošākā veidā, t.i., jāveic izsvērums, kāds ierobežojuma veids (pilnīgs vai daļējs) ir vispiemērotākais konkrētam bērnam.¹¹

[6.1] Ikvienam bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar vecvecākiem, ja tas atbilst bērna interesēm (saskarsmes tiesība). Iepriekš minētais ir attiecināms gan uz bērniem, kuri ir viena vai abu vecāku aizgādībā, gan arī uz tiem bērniem, kuri nodoti ārpusģimenes aprūpē. Ja vecāku un vecvecāku starpā nepastāv domstarpības par bērna un vecvecāka attiecību uzturēšanu, tad saskarsme tiek īstenota, ņemot vērā bērna intereses un vajadzības, vecākiem un vecvecākiem vienojoties. Savukārt, ja vecāku un vecvecāku starpā ir domstarpības par attiecību uzturēšanu ar mazbērniem, tad strīds ir risināms tiesas ceļā. Valstī ir izveidots tiesību aizsardzības mehānisms, kas paredz vecvecāku tiesības vērsties ar prasības pieteikumu tiesā par saskarsmes kārtības noteikšanu ar mazbērnu. Tiesību aizsardzības mehānisms paredz, ka pēc puses lūguma tiesa vai tiesnesis pieņem lēmumu, ar kuru uz laiku līdz sprieduma taisīšanai nosaka bērna saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību. Tiesa puses lūgumu izskata un pieņem lēmumu mēneša laikā no lūguma saņemšanas dienas. Lēmums izpildāms nekavējoties.

Tātad, ja bērns ir vecāku aizgādībā, tad lēmumu par viņa un vecvecāku pagaidu saskarsmes kārtību tiesa pieņem mēneša laikā, ja ir saņemts tāds lūgums un tas atbilst bērna interesēm. Civilprocesa likuma 244.¹² panta pirmajā daļā noteikts, ka lietās, kas izriet no saskarsmes tiesībām, papildus šā likuma 193. pantā vai 230. pantā noteiktajam tiesas nolēmumā norāda: 1) ziņas par bērnu —

¹⁰ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020. gada 31. janvāra spriedums lietā Nr. A420294117, SKA-606/2020 [ECLI:LV:AT:2020:0131.A420175518.16.S](#)

¹¹ Latvijas Republikas Senāta 2021.gada [...] spriedums Lieta Nr. [...], SKC-[H]/2021 [ECLI:LV:AT:2021:\[...\]](#)

vārdu, uzvārdu, personas kodu un dzīvesvietu; 2) saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, laiku un vietu; 3) ja nepieciešams, pušu pienākumus un izdevumu sadali starp pusēm saskarsmes tiesību īstenošanai; 4) ja nepieciešams, Civillikuma 182. pantā minētos ierobežojumus; 5) ja nepieciešams, citus pušu pienākumus.

Judikatūrā vairākkārt uzsvērts, ka spriedumā par saskarsmes tiesības izmantošanas kārtību, ievērojot pušu konfliktējošās attiecības, ir jābūt noteiktam ne tikai saskarsmes laikam, bet arī tam, kā saskarsme tiek organizēta, paredzot pušu pienākumus, saziņu u. tml., jo atbilstoši Civilprocesa likuma 197. pantam spriedumam ir jābūt izpildāmam un pēc iespējas konkrētam.¹²

[6.2] Ja bērns ievietots ārpusģimenes aprūpē (audžuģimenē, aizbildnībā, bērnu aprūpes iestādē) bāriņtiesai ir noteikts pienākums lemt par bērna un vecvecāka saskarsmi.

Bāriņtiesai ir tiesības un pienākums lemt par bērna, kurš atrodas ārpusģimenes aprūpē, personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanas tiesību ierobežošanu ar vecākiem, kā arī vecvecākiem, ja šāda saskarsme kaitē bērna veselībai, attīstībai, drošībai jeb ir pretēja bērna vislabākajām interesēm. Bērna interesēs ir gan uzturēt saskarsmi ar savu ģimeni, gan vienlaikus tikt pasargātam no tādas rīcības, kas kaitē bērna interesēm, tostarp vardarbīgas rīcības, arī ja to veic ģimenes locekļi. Abi šie bērna tiesību aizsardzības apsvērumi ir vienlīdz svarīgi. Tāpēc tie ir jālīdzsvaro, ievērojot katra konkrētā gadījuma faktiskos apstākļus, lai atrastu bērna vislabākajām interesēm atbilstošu situācijas risinājumu. Turklāt primāra ir nevis vecāka vai vecvecāka vēlme satikt bērnu, bet gan bērna tiesību un interešu objektīva ievērošana.¹³

Attiecībā uz bērnu ārpusģimenes aprūpē tiesību normas paredz, ka ārpusģimenes aprūpes nodrošinātājs, tai skaitā aizbildnis, var atļaut bērnam uzturēties pie vecvecākiem, ja bāriņtiesa pieņēmusi par to lēmumu. Bāriņtiesa, kura pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, var pieņemt lēmumu par personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanas tiesību ierobežošanu. Tātad aizbildņa tiesības noteikt bērna un vecvecāku attiecības pēc saviem ieskatiem ir ierobežotas, jo aizbildnis nav tiesīgs izlemt par bērnu uzturēšanos pie vecvecākiem, kā arī noteikt jebkāda veida ierobežojumus attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanai. Minēto jautājumu izlemšana ir tikai bāriņtiesas kompetencē. Savukārt bāriņtiesas lēmumi ir pakļauti tiesas kontrolei – ieinteresētajām personām vēršoties Administratīvajā rajona tiesā.

¹² Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2024. gada [...] spriedums Lieta Nr. [...], SKC-[C]/2024

¹³ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020. gada 31. janvāra spriedums lietā Nr. A420294117, SKA-606/2020 [ECLI:LV:AT:2020:0131.A420175518.16.S](https://www.eclis.lv/AT:2020:0131.A420175518.16.S)

Jāatzīmē, ka ierobežojums attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanai ir ne tikai aizliegums jebkādā veidā uzturēt attiecības. Arī tad, ja saskarsme notiek citas – trešās personas klātbūtnē – ir saskarsmes tiesību ierobežojums, tāpat kā ierobežojums tikties noteiktā laikā, vietā un noteiktu laiku (stunda vai vairākas).

Judikatūrā noteikts, ka saskarsmes personas piedalīšanās bērna un vecāka saskarsmes procesā arī saistīta ar vecāka saskarsmes tiesības ierobežošanu. Pušu konfliktējošo attiecību gadījumā vienu vecāku nevar piespiest realizēt savas saskarsmes tiesības otra vecāka klātbūtnē. Šādā situācijā ir nepieciešama saskarsmes personas palīdzība.¹⁴ Tiesībsarga biroja ieskatā iepriekš minētais ir attiecināms arī uz bērna un vecvecāka saskarsmi, ja bērns ir ārpusģimenes aprūpē – aizbildnībā.

Gan tad, ja bērns ir vecāku aizgādībā, gan tad, ja bērns ir ārpusģimenes aprūpē, bērna un vecvecāku saskarsmes kārtības noteikšanai ir jānodrošina vienlīdzīga attieksme valstī noteiktā tiesību aizsardzības mehānisma īstenošanā. Proti, arī bāriņtiesas lēmumam par bērna un vecvecāka saskarsmi – gan ciemošanos pie viņiem, gan nosakot saskarsmes ierobežojumus - būtu jābūt tādām pat kā tiesas nolēmumam lietās, kas skar saskarsmes tiesības, - konkrētam un izpildāmam. Turklāt tiesību aizsardzības mehānismam būtu jāparedz pienākums arī bāriņtiesai mēneša laikā pieņemt pagaidu lēmumu gan saskarsmes ierobežošanai, gan uzturēšanās pie vecvecāka noteikšanai, tāpat kā tiesai, ja ir saņemts tāds lūgums. Šobrīd normatīvais regulējums to neparedz. Arī tad, ja bāriņtiesas lēmums ir vecākam, vecvecākam vai citai bērnam tuvai personai nelabvēlīgs vai lūgums tiek apmierināts daļēji, tiesību aizsardzības mehānismam ir jābūt tādām, lai bāriņtiesas lēmums būtu nododams tiesas kontrolei izvērtēšanai iespējami ātrāk.

[6.3] Konkrētajā situācijā Bāriņtiesa ir kavējusies ar lēmuma pieņemšanu gan par saskarsmes kārtības noteikšanu ar vecvecākiem, gan par uzturēšanos pie vecāsmātes, kaut gan vecvecāki vairākkārt vērsās Bāriņtiesā ar iesniegumiem un lūdza tādus lēmumus pieņemt. Jāņem vērā, ka katrs attiecību pārrāvums bērnam ar vecāku un arī ar vecvecāku rada būtiskas attiecību izmaiņas un to atjaunošanai vai uzlabošanai ir nepieciešams ieguldījums gan no pieaugušajiem, gan speciālistiem. Praksē ir pierādījies, ka pēc bērnu un vecāku un vecvecāku nošķirtības, ja tas ir bijis ilgāku laiku (vairākus mēnešus), attiecības neatjaunojas un neturpinās tā, it kā nošķirtība nebūtu bijusi. Tādēļ, lai sasniegtu vienu no bērna tiesību aizsardzības mērķiem - bērna orientāciju uz ģimeni – tai skaitā arī bērnu un vecvecāku attiecībām – nav pieļaujama nekāda kavēšanās lēmuma par bērna un vecvecāka saskarsmes kārtību pieņemšanā. Iesniedzēja izmantoja savas tiesības un pārsūdzēja Bāriņtiesas procesuālo lēmumu par administratīvā akta izdošanas termiņa

¹⁴ Latvijas Republikas Senāta 2021.gada [...] spriedums Lieta Nr. [...], SKC-[H]/2021 [ECLI:LV:AT:2021:\[...\]](#)

pagarinājumu. Tiesa nesaskatīja, ka minētais jautājums būtu izlemjams iespējami īsākā laikā nevis laikā līdz četriem mēnešiem, kā to noteiktu iemeslu dēļ pieļauj Administratīvā procesa likums. Tiesa kā argumentu norādīja, ka „pārejas laiks” un pakāpeniska saskarsmes palielināšana, sadarbojoties ar bērnu aizbildni, ir atbalstāms risinājums. Tomēr neviena tiesību norma neparedz bērna un vecāku, vecvecāku vai citu bērnam tuvu cilvēku attiecību ierobežojumu, pamatojoties uz “pārejas laiku” vai pakāpenisku saskarsmes palielināšanu, īpaši, ja attiecības bērnam un vecvecākam pirms nonākšanas ārpusģimenes aprūpē bijušas stabilas un regulāras. Jāatzīst, ka Tiesa ar lēmumu faktiski ir akceptējusi, ka ierobežojumi bērnu un vecvecāku saskarsmei ir pieļaujami bez Bāriņtiesas lēmuma, lai gan tiesību normas to neparedz. Turklāt bērni no vecāku aprūpes tika izņemti jau 2025. gada janvārī un ievietoti sociālās rehabilitācijas iestādē valsts finansētā pakalpojumā bērniem, kuri cietuši no prettiesiskām darbībām. Bāriņtiesai bija zināms par vecvecāku vēlmi ar bērniem uzturēt regulāras attiecības – sazināties ar viņiem un viņus satikt. Jau bērniem esot sociālās rehabilitācijas pakalpojumā, vecvecāki vērsās Bāriņtiesā par viņiem un bērniem noteiktiem ierobežojumiem tiešu kontaktu un attiecību uzturēšanā. Tādēļ Bāriņtiesai bija pietiekams laiks izvērtēt situāciju un jau nodibinot bērniem aizbildnību un ieceļot aizbildni, noteikt ierobežojumus saskarsmē bērniem ar vecvecākiem, ja tādi bija nepieciešami bērnu labāko interešu nodrošināšanai, nevis nepamatoti norādīt, ka tas ir aizbildņa ziņā.

Jāatzīmē, ka konkrētajā situācijā, kad tiesu noteikto pagaidu aizsardzības pret vardarbību līdzekļu piemērošanas dēļ abiem vecākiem jau ilgstoši ir liegtas jebkādas attiecības ar bērniem, bērnu attiecības ar vecvecākiem ir nozīmīgas, vienlaikus nodrošinot, ka vecvecākiem nav iespējams negatīvi ietekmēt mazbērnus. Piemēram, nosakot bērnu saskarsmi nevis aizbildņa vai viņa sievas klātbūtnē, bet gan speciālista klātbūtnē, kurš arī profesionālāk spētu izvērtēt saskarsmes kvalitāti.

[6.4] Nav noliedzams, ka bērna labāko interešu nodrošināšanai ir pieļaujams saskarsmes tiesību ar vecvecākiem ierobežojums un pat aizliegums, jo to paredz likums. Tomēr likums paredz, ka šādu ierobežojumu attiecībā uz bērniem ārpusģimenes aprūpē var noteikt vienīgi bāriņtiesa, pieņemot koleģiālu lēmumu. Tomēr konkrētajā gadījumā Bāriņtiesa pieļāva un pat veicināja, ka bērnu un vecvecāku saskarsmi ierobežoja aizbildnis, kas neatbilst tiesību normās noteiktajam. Turklāt Bāriņtiesa vecvecākiem, atbildot uz viņu iesniegumiem par saskarsmes kārtības noteikšanu, ir sniegusi maldinošu informāciju, norādot, ka vecvecākiem saskarsmei ar mazbērniem ir jānotiek, vienojoties ar aizbildni, pretējā gadījumā viņiem ir tiesības griezties tiesā ar prasību par saskarsmes tiesību izmantošanu, kā to nosaka Civillikuma 182. panta pirmā daļa.¹⁵

¹⁵ [A] novada bāriņtiesas 2025. gada 23. aprīļa vēstule Nr. 1.11/2025/861 un vēstule Nr. 1.11/2025/863.

[6.5] No abu bāriņtiesu sniegtās informācijas un citiem materiāliem pārbaudes lietā ir secināms, ka nav domstarpību par to, ka bērniem tika ierobežota attiecību un tiešu kontaktu uzturēšana ar vecvecākiem. Tā nebija iespējama brīvi, bez ierobežojumiem, tai skaitā bez saskaņojuma ar aizbildni sazināties pa telefonu. Uz iepriekš minēto liecina arī Bāriņtiesas norādītais, ka aizbildnis informējis, ka bērni paši nav izteikuši vēlmi ciemoties pie vecāsmātes. Iepriekš minētais nesakrīt ar bērnu teikto [B] novada bāriņtiesai 4. martā. Tiesībsarga biroja ieskatā minētajos sarunu protokolos atspoguļotajai informācijai ir piešķirama nozīme bērnu un vecvecāku attiecību izvērtēšanā bērnu labākajās interesēs. Sarunu protokoli ir sagatavoti tiešās runas formā, tādēļ ir zināms, kādi jautājumi bērniem ir uzdoti un kādas atbildes uz tiem saņemtas. Sarunā ar bērniem noskaidrots arī pamatojums viņu paustajam. Turklāt saruna notikusi neilgi pēc bērnu ievietošanas aizbildņa ģimenē. Ja bērni pēc vairāku mēnešu atrašanās pie aizbildņa ir mainījuši savu viedokli, tad bāriņtiesai būtu jānoskaidro, kāds tam ir iemesls. Proti, vai attiecību pārrāvuma dēļ tās jau ir mazinājušās, vai aizbildnis pietiekami pilda savu pienākumu veicināt ģimenes attiecības, vai tam ir kāds cits, noskaidrojams iemesls, kas pamato bērnu viedokļu maiņu. Aizbildnis ir informējis bāriņtiesas, ka bērniem noteiktu laiku nebija telefoni, jo tie bērniem bija atņemti un nodoti Valsts policijā. Jauni telefoni tika iegādāti pēc noteikta laika. Turklāt informācija, kad vecvecākiem tika nodoti jaunie bērnu telefona numuri, ir pretrunīga gan no vecvecāku un aizbildņa sniegtās informācijas, gan no Bāriņtiesas sniegtās informācijas. Proti, 23. aprīļa iesniegumā vectēvs informē par aizbildņa rīcību, neatbildot pa telefonu un uz īsziņām, liedzot saziņu ar mazbērniem. Savukārt 3. aprīļa telefonsarunā Bāriņtiesa no aizbildņa noskaidrojusi, ka bērniem ir jauni telefoni, vecāmaite ar mazdēliem sazinās katru otro vakaru, vectēvs mazdēliem nav zvanījis. Savukārt 10. aprīlī Bāriņtiesa vēstulē aizbildnim lūdza viņu savstarpēji vienoties ar vectēvu par saskarsmes iespējām, informēt viņu par mazbērnu jaunajiem telefonu numuriem.

[6.6] Secināms, ka vecvecākiem un aizbildnim ir atšķirīgi uzskati, cik bieži un kādā veidā bērnu saskarsme ar vecvecākiem atbilstu bērnu vislabākajām interesēm. Vecvecāki saskarsmi vēlas vismaz reizi nedēļā, vecāmaite – noteiktus laika periodus, kad bērni uzturas pie viņas, savukārt aizbildnis uzskata, ka reize mēnesī bez noteikta laika ierobežojuma trešās personas klātbūtnē ir pietiekami vecvecāku un bērnu attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanai. Atšķirīgie uzskati veicināja vecvecāku un aizbildņa domstarpības. Bāriņtiesa ar lēmumu ir atbalstījusi aizbildņa priekšlikumu. Ņemot vērā, ka Bāriņtiesas lēmums ir izpildāms, tad vecvecākiem ir iespējams izmantot savas tiesības lēmumus pārsūdzēt Administratīvajā rajona tiesā.

[6.7] No pārbaudes lietas materiāliem ir nepārprotami secināms, ka vecvecāku un aizbildņa attiecības ir saspīlētas, īpaši vectēva un aizbildņa attiecības. Par to ir zināms abām bāriņtiesām.

Turklāt attiecības ir pasliktinājušās sen, jo vecāku starpā jau ilgstoši – vismaz kopš 2021. gada pastāv strīds par bērnu aizgādības un saskarsmes tiesībām.¹⁶ Tas nepārprotami ir skāris abu bērnu vecāku radniekus, arī vecvecākus. Lai gan laikā, kad bērni dzīvoja kopā ar māti, tēva un bērnu saskarsme bija noteikta ar tiesu nolēmumiem, 2022. gadā notika divas bērnu saskarsmes ar tēvu atbilstoši tiesu nolēmumiem, 2023. gadā saskarsme bērniem ar tēvu nenotika. Minēto apstākļu dēļ Rīgas valstspilsētas pašvaldības bāriņtiesa bija pārtraukusi bērnu mātei aizgādības tiesības, atzīstot, ka viņa, nepildot tiesas nolēmumu, ir rīkojusies pretēji bērnu interesēm.¹⁷ Vecāku attiecību dēļ bērna tēva vecākiem nebija iespējams uzturēt attiecības ar mazbērniem. Vecvecāki ir norādījuši, ka bērnu mātes brālis – bērnu aizbildnis – ir bijis informēts par bērnu mātes rīcību, nepildot tiesas spriedumu, un zināmā mērā atbalstījis viņas rīcību - Rīgas valstspilsētas pašvaldības bāriņtiesas 2023. gada 19. jūnija lēmuma Nr. 1.3./1142 nepildīšanu, proti, bērnu nenodošanu tēva aizgādībā pēc aizgādības tiesību pārtraukšanas mātei. Iepriekš minētā informācija bija pārbaudāma, lietā par aizbildnības nodibināšanu un aizbildņa iecelšanu izprasot informāciju Rīgas valstspilsētas pašvaldības bāriņtiesai, kurai bija jānodrošina tās pieņemtā lēmuma izpilde, jo bērnu māte to labprātīgi nepildīja. Pārbaudes lietā tas netika darīts, jo Tiesībsarga biroja kompetencē nav lēmuma par aizbildņa iecelšanu izvērtēšana. Ņemot vērā vecvecāku un aizbildņa saspīlētās attiecības, bērnu interesēs viennozīmīgi ir, lai pieaugušo – viņu vecvecāku un aizbildņa - attiecības nekļūtu vēl sarežģītākas, jo tas būtiski ietekmē viņu labsajūtu. Bērnu interesēm atbilstošas saskarsmes kārtības ar vecvecākiem savlaicīga noteikšana būtu mazinājusi iespēju pieaugušajiem savstarpēji konfliktēt.

[6.8.] Jāatzīst, ka Bāriņtiesa lēmumos par vecvecāku saskarsmi ar mazbērniem, kā arī lēmumā pēc vecāsmātes iesnieguma par viņas iecelšanu par mazbērnu aizbildni ir norādījusi uz riskiem, ka uz vecvecākiem lielu ietekmi atstāj bērnu tēvs, viņu dēls. Tas arī ir viens no iemesliem attiecību ar bērniem ierobežošanai, tai skaitā faktiski neatļaujot bērniem uzturēties pie vecāsmātes. Savukārt Bāriņtiesas lēmumā par aizbildnības nodibināšanu un aizbildņa iecelšanu bērniem nav iekļauta informācija par bērnu mātes iespējamo ietekmi uz aizbildni, kurš ir viņas brālis, un vai nepastāv iespējamība, ka arī bērnu mātes ietekme var radīt kādas sekas attiecībā uz bērniem un attiecībām ar abiem vecākiem, vai nepastāv iespēja pagaidu aizsardzības pret vardarbību lēmuma pārkāpumiem no mātes puses, kurus aizbildnis varētu atstāt bez ievēribas. Ņemot vērā, ka uz bērnu aizbildnību pretendēja divi radnieki – tēva māte un mātes brālis, Bāriņtiesai bija jānodrošina vienlīdzīga attieksme, objektīvi izvērtējot viņus abus. Tiesībsarga birojs nevērtē, vai Bāriņtiesa,

¹⁶ Rīgas valstspilsētas pašvaldības bāriņtiesas 2023. gada 19. jūnija lēmums Nr. 1.3./1142 lietā Nr. 3.5./26-2022.

¹⁷ Turpat.

izvērtējot abus pretendētus, ir nodrošinājusi vienlīdzīgu attieksmi, jo tas ir Administratīvās rajona tiesas kompetencē.

Pabeidzot pārbaudes lietu, Tiesībsarga birojs konstatē:

- 1) trūkumus tiesību aktos attiecībā uz saskarsmes kārtības noteikšanu bērniem ārpusģimenes aprūpē ar vecākiem, brāļiem, māsām un vecvecākiem, kā arī citām bērnam tuvām personām;
- 2) trūkumus tiesību normu par personisku attiecību un tiešu kontaktu ar vecvecākiem ierobežošanu piemērošanā praksē un labas pārvaldības principa neievērošanā [A] novada bāriņtiesas darbā.

Tiesībsarga birojs aicina :

[A] novada bāriņtiesu :

- 1) turpmāk ievērot tiesību normās noteikto attiecībā uz ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu saskarsmi un tās ierobežojumu noteikšanu, ja tas atbilst bērnu labākajām interesēm;
- 2) turpmāk nekavēties ar lēmuma par saskarsmes ierobežojumu noteikšanu, lai mazinātu jebkādas domstarpības starp ārpusģimenes aprūpes nodrošinātāju un bērnam tuvu cilvēku.

Bērnu tiesību aizsardzības centru:

- 1) pilnveidot metodiskos ieteikumus bāriņtiesām par saskarsmes ierobežojumiem ar bērniem ārpusģimenes aprūpē;
- 2) veicināt bāriņtiesu, aizbildņu, audžuģimeņu un bērnu aprūpes iestāžu izpratni par saskarsmes nozīmību bērnu ārpusģimenes aprūpē.

Labklājības ministriju un Tieslietu ministriju :

savstarpēji sadarbojoties, izstrādāt grozījumus tiesību normās, kas nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi pret ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem attiecībā uz kārtības, kādā var izmantot saskarsmes tiesību, noteikšanu.

Lūdzu līdz **2025. gada 1. novembrim** informēt Tiesībsarga biroju par rekomendāciju izpildi.

Ar cieņu

tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne